

KÉT SZEREP, EGY ÉPÜLET: SZEMÉLYES ÉS SZAKMAI BÚCSÚ A MAGYAR RÁDIÓTÓL

DOI 10.35402/kek.2026.2.10

A kilencvenes évek végén és a kétezres évek elején gyakran megfordultam a Magyar Rádió stúdióiban. Olyan műsorokban szerepeltem, mint a *Más-Világ*, az *Éjfélt követően*, és legtöbbször a Tudományos Szerkesztőség *Szonda* nevű tudományos ismeretterjesztő magazinjában, ahol kiváló rádiós újságírókat és szerkesztőket ismertem meg. Sokszor ültünk a csak a Bródy Sándor utca 7. udvarából látható Pagodában, várva, hogy értem jöjjenek és elvezessenek a folyosók labirintusában rejlő valamelyik kisebb stúdióhoz. Furcsa, elvarázsolt világ volt, ahol – mihelyt belemelegedtünk a beszélgetésbe – eltűnt a lámpaláz, a külvilág, és rendkívül jó érzés volt felkészült partnerek kérdéseire válaszolni, tudva, hogy a tárgyalt közérdekű építészeti témák a rádióhallgatók kíváncsiságát is felkelthetik.

Ebben az időben készült a *Pest építészete a két világháború között* című könyv kéziratja, és nem meglepő, hogy a Bródy Sándor utca 5-7. történetének feldolgozását magamra vállaltam. A hatszáz tételt tartalmazó, topográfiai jellegű gyűjtemény nem tette lehetővé minden egyes épület vagy együttes alapos kutatását, és akkor még az Arcanum sem segítette a munkánkat. A lényeg azért benne van: miután a Magyar Telefontársaság és Rádió Rt. megszerezte a Főherceg Sándor utca 7. számú ingatlant, a meglévő bérház átépítésével és az udvarában emelt új stúdióépülettel teremtette meg a rádió, telefontársaság és Magyar Távirati Iroda működésének feltételeit. Az 1928-ban elkészült első ütemet az intézmény nagyon hamar kinőtte, már a harmincas évek elején felmerült a bővítés igénye. A rádiózás hallatlan gyors fejlődése miatt elsősorban új stúdiókra volt szükség. Az udvari szárny két stúdiójához így csatlakozott 1935-ben még két közepes, egy nagy stúdió és két felolvasó szoba. 1939 és 1944 között emeletráépítéssel és hátrafele bővítéssel még négy újabb stúdiót alakítottak ki.

A történet háború utáni folytatása a könyvünkben már nincsen benne, de magától értetődő, hogy az újabb bővítésekre ott kerülhetett sor, ahol a sűrűn beépített háztömbben arra még volt lehetőség. A meglévő épületekhez a Szentkirályi utcai oldalon lehetett kapcsolódni, s a 11-es hangjáték stúdió a 25/b számú üres telken valósult meg 1947-1949 között. Ehhez csatlakozott 1951-re a földszinten és

az első emeleten egy kis zenei stúdió és több kisebb, felolvasó-, illetve bemondó stúdió. Az 1956-1960 közötti bővítés felfelé történt: a II. emeleten egy nagy hangjáték teremmel, a III.-on pedig a nagyzenekart befogadó 22-es stúdióval. Így alakult ki az az infrastruktúra, ami – nem számítva a később épült irodaház és üzemházat – a Magyar Rádió működését 2012-ig biztosította.

Ha a BBC harmincas években épült londoni székházához, vagy Párizs 1963-as hengeres rádiópalotájához hasonlítjuk, a mi rádiónk épületegyüttese bizony toldozott-foldozott, kissé zűrzavaros volt, és fejlődése mindig a jogos igények mögött kullogott. Ennek ellenére működött, és olyan történeti-, rádiótechnikai- és építészeti értékeket tartalmazott, melyekre ma is büszkének lehetnénk és megőrzésre lettek volna érdemesek. Az első ütem udvari szárnyát, tisztességes neoklasszicista palotahomlokzattal egy akkor még fiatal építész, Gerlóczy Gedeon tervezte. Őt a nagyközönség kevésbé szakmai munkásságáról ismeri, inkább Csontváry hagyatékának megmentőjét tisztelik benne, pedig a háború előtt néhány jelentős pesti épületet is jegyez (például a Baleseti Kórház és a Párizsi utcai modern bérpalota). Főbejárata elé 1949-ben építették a rádió talán legismeretesebb és legkedveltebb részét, az ú. n. Pagodát, mely nem csak a szűk előcsarnokot bővítette egy tágas üvegezett térrel, hanem várakozásra, találkozásra és megbeszélésekre alkalmas társalgó szerepét is betöltötte (tervezője az akkor szintén fiatal Szabó István volt). Az 1935-ben befejezett második ütemből a 6-os stúdiót érdemes kiemelni. A 300 négyzetméter alapterületű, vasbeton szerkezetű csarnok építészé Münnich Aladár volt, de talán még fontosabb a vegyész, biofizikus (később orvosi Nobel-díjjal kitüntetett) Békésy György szerepe, aki a Posta Kísérleti Állomás munkatársaként, a stúdió akusztikai tervét készítette a Rádió főzeneigazgatójával, Dohnányi Ernővel együttműködve. Ezt a fennállása során végig kiválóan működő stúdiót műszaki műemlékként kellett volna megőrizni. Hasonló szerepe és jelentősége volt az 1960-ban átadott 22-es stúdiónak (építész: Szende László és Nánási Sándor; akusztikus: Tarnóczy Tamás), amit még a Rádió kiköltöztetése után is jó ideig használtak nagyzenekari próbateremként, vagy stúdiófelvételekre. Nem voltunk

elég éberek, nem siettünk műemléki védeltséget kérni ezekre az alkotásokra, bár kicsi az esélye, hogy modern – és különösen 1945 utáni – emlékek megkaphatták volna.

Talán vannak még, akik emlékeznek arra, hogy a hatvanas években a Magyar Rádió új székházát (a Magyar Televízióéval együtt) az óbudai Aranyhegyen akarták felépíteni. Ez a terv kútba esett, és az illetékesek fejlesztésre – a meglévő épületekhez kapcsolódva – a Pollack Mihály téri tömböt jelölték ki. A fejlesztési tervet az időközben megvalósult irodaház tervezői (Nánási Sándor és Szende László) készítették el 1968-1969-ben. A makettfotó hátborzongató képet ad a tömb rekonstrukciójáról. Az új irodaház mellett, egyedül az Ybl Miklós által tervezett Festetics- és Károlyi-palota maradt volna meg (az Esterházy-palota akkor nem volt védett), és az átlag ötemeletes épület-keretből egy 18 emeletes toronyház emelkedett volna ki a Nemzeti Múzeum háta mögött. A Fővárosi Tanács ezt a tervet nem fogadta el, és 1971-ben nyilvános tervpályázatot írtak ki a rádióközpont rekonstrukciójára. A feladat nehézségét az adta, hogy a teljes rekonstrukciót, a rádió folyamatos működése mellett, ütemekre bontva szándékozták megvalósítani. Első díjjal Gulyás Zoltán, Patonai Dénes és Lázár Antal tervét jutalmazták, mely elődjénél nem kevésbé radikális: az oldalsó és a hátsó utca régi épületeit mind bontásra ítélték, kivéve a Szentkirályi utca 25/b alatti stúdióépületet. Feláldozták az Esterházy palotát, a Szende-Nánási irodaházat pedig eltakarták. Nánásiék fejlesztési tervéhez képest annyi pozitívumot hoztak, hogy a magasabb, toronyszerű épületeket a Szentkirályi utca közelébe húzták, az Ybl-paloták közé pedig azonos párkánymagasságú, egységes homlokzatú tömböt illesztettek. A hét ütemre bontható rekonstrukció eredménye egy világszínvonalú, minden igényt kielégítő rádió-üzem lett volna. Azon az áron, hogy a léptéktelenül nagy, elől monoton, hátul túlságosan mozgalmas modern

együttessel megtöri a Palota-negyed karakterét. Gulyás megbízást kapott a beépítési terv, majd beruházási program készítésére (1973), és tovább dolgozott a nagyzenekari stúdió tervein, ami a Károlyi-palota mögött, annak kertjét elfoglalva akár meg is épülhetett volna. Igényes, szép épület lenne, de nem jutott rá pénz.

Végül néhány szó a Bródy Sándor utca 5-7. szimbolikus tartalmáról. Ez a cím, megszületésének harmadik évétől, a közszolgálati műsorkészítés, hírszolgáltatás és rádiózás jelképe. 1956-ban a fegyveres harcok a Rádió székházánál törtek ki, és innen sugározta műsorát a Szabad Kossuth Rádió. Vagyis nem csak a média- és kultúrtörténet része, történelmi emlékhely is. A nyolcvanas években a Rádió különböző szellemi műhelyei egyre bátrabban adtak teret vitáknak, kritikus hangoknak, alternatív kulturális irányzatoknak. A rendszerváltással beköszöntő politikai váltogazdaság, az ideológiák és szekértáborok szembenállása ezt a folyamatot megakasztotta. A kereskedelmi rádiók, a kábel-tv, az internet és a közösségi média megjelenése pedig háttérbe szorította a hagyományos rádiózást. Úgy tűnik, az önálló Magyar Rádiónak már az emlékére sincs szükség. A Pázmány-campus program ezért szimbolikus térfoglalásként is értelmezhető. Bizonyára nem véletlen, hogy a Rádió hajdani levéltárosa, Sávolgy Tamás és a józsefvárosi lokálpatrióták hiába küzdöttek a 6-os stúdió, a 22-es stúdió és a Pagoda megmentéséért. Nem hiszem, hogy a veszteségért kárpótolást jelenthetne Vigh Tamás *Hárfás* című fém domborművének átszállítása a Kunigunda utca hátsó zónájába, vagy a 6-os stúdió 1972-es akusztikai falburkoló lemezeiből néhány darab átméretezése (teljesen értelmetlenül, dekorációs elemként) a Dohnányi Ernő Zenei Központ folyosójára. S ha már annyi mindent (szinte mindent) lebontottak a Magyar Rádió épületei közül, akkor nem lenne szabad ezt a területet a Kádár-korszakban készült tervek léptékéhez, intenzitásához hasonló módon beépíteni.